

N:o 73.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål; gifven Kristiania slott den 6 mars 1905.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Ossian Berger.

Förslag

till

Lag

om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål.

Med ändring af hvad lag innehåller häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Vid behandling af handelsmål inför rådstufvurätt i Stockholm, Göteborg eller Malmö skola, där ej nedan annorlunda stadgas, i rätten sitta två af dess lagfarne ledamöter, af hvilka den ene skall föra ordet, samt två handelskunnige män.

Med handelsmål förstås i denna lag tvist om anspråk, som grundar sig på köp af lös egendom eller på aftal om inköp eller försäljning i kommission af sådan egendom, dock endast där fråga är om aftal mellan köpmän i och för deras rörelse. Mål, som skall handläggas i den för växelmål eller för tvister i konkurs stadgade ordning, vare ej hänfördt till handelsmål.

Såsom köpman skall vid tillämpning af denna lag anses enhvar, som, enligt hvad särskildt finnes stadgadt, är pliktig att föra handelsböcker.

2 §.

I stad, där handelskunnige ledamöter skola hafva säte i rådstufvurätten, åligger det stadsfullmäktige att hvarantannat år i december månad utse dem, som under nästföljande två år skola i sagda egenskap tjänstgöra, äfvensom

ett lika antal suppleanter. Om antalet ledamöter förordnar Konungen för hvarje rådstufvurätt särskildt.

Handels- och sjöfartsnämnd, där sådan finnes, har att i god tid före valet till stadsfullmäktige ingifva uppgift å personer, som till nämnda befattningar anses lämpliga. Uppgiften bör omfatta minst dubbelt så många personer som de, hvilka skola väljas.

3 §.

Handelskunnig ledamot skall vara svensk medborgare och hafva uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen utöfvas af den, som står under förmynderskap, som afträdt all sin egendom till borgenärer och icke gitter visa att han är fri från deras kraf, eller hvars egendom, utan att vara afträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning, som förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ock är under framtiden ställd eller af allmän åklagare tilltalad för brott, som kan medföra dylik påföljd, eller som blifvit dömd ovärdig att nyttjas i rikets tjänst eller att föra annans talan inför rätta.

4 §.

Den, som blifvit vald till handelskunnig ledamot eller suppleant, må kunna afsäga sig uppdraget, om han icke är boende inom rådstufvurättens domvärjo, om han uppnått sextio års ålder eller om han varit ledamot två år eller suppleant sex år.

Afsägelse af uppdrag att vara ledamot eller suppleant pröfvas af magistraten.

5 §.

Afgår handelskunnig ledamot eller suppleant före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, skola stadsfullmäktige, på anmälan af magistraten, anställa nytt val för den återstående tiden.

6 §.

Handelskunnig ledamot eller suppleant må ej i sådan egenskap uppbära arfvode.

7 §.

Frågor om de handelskunnige ledamöternas och suppleanternas indelning till tjänstgöring och om ledighet för dem handläggas i samma ordning som enahanda frågor beträffande rådmän. Vid indelningen till tjänstgöring skola iakttagas de föreskrifter Konungen meddelar.

8 §.

Skulle vid något rättegångstillfälle handelskunnig ledamot uteblifva och kan ej suppleant tillkallas, äge rätten utse en handelskunnig man att vid det tillfälle träda i den uteblifnes ställe.

9 §.

Har vid uttagande af stämning käranden begärt att handelskunnige ledamöter skola deltaga i målets handläggning, skall vid målets företagande rätten bestå af lagfarne och handelskunnige ledamöter såsom i 1 § sägs. Finnes målet ej vara till handelsmål hänförligt, förordne rätten, att den under målets vidare handläggning skall vara sammansatt såsom för tvistemål i allmänhet är stadgadt.

Är icke vid stämningens uttagande sådan begäran framställd, som förut nämnts, varde målet företaget af rätten sådan den är sammansatt i tvistemål i allmänhet. Vill svaranden, att rätten skall sammansättas så som i 1 § är föreskrifvet, framställa invändning därom vid första rättegångstillfälle, då han är tillstädes. Gör han det ej, äge ej ändring i rättens sammansättning rum, ändå att målet är af handelsmåls egenskap.

10 §.

Skola flera tvistefrågor handläggas gemensamt och är någon bland dem af handelsmåls egenskap, gälle i fråga om rättens sammansättning hvad här ofvan är stadgadt om handelsmål.

11 §.

Varder mål draget under högre rätt, må ej där komma under pröfning huruvida handelskunnige ledamöter bort deltaga uti målets behandling vid rådstufvurätten.

12 §.

Konungen äger på framställning af stadsfullmäktige i stad, som icke är nämnd i 1 §, förordna att denna lag skall äga tillämpning i afseende å därvarande rådstufvurätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1906; dock att mål, hvori stämning utfärdats före nämnda dag, skola behandlas enligt äldre lag. Val, hvarom i 2 § är föreskrifvet, skall förrättas första gången år 1905.

---

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 13 maj 1904.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: ODELBERG,
HUSBERG,
PALANDER,
WESTRING,
RAMSTEDT,
BERGER,
MEYER,
VON FRIESEN,
VIRGIN.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Berger anmälde i underdånighet af särskilda kommitterade upprättade förslag till
lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål, och
lag om ändrad lydelse af 10 kap. 32 § rättegångsbalken;
äfvensom *dels* de af rådstufvurätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, efter nådig remiss, afgifna underdåniga utlåtanden öfver nämnda lagförslag;

dels och däröfver till justitiedepartementet inkomna utlåtanden af Sveriges allmänna handelsförenings förvaltningsutskott, Sveriges kontoristförenings styrelse, Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd, Stockholms köpmannaförenings handelskammare, Stockholms köpmansklubb,

handels- och sjöfartsnämnden och handelsföreningens fullmäktige i Göteborg samt Malmö börsförening och Malmö köpmannaförening;
och hemställde departementschefen i underdånighet, att högsta domstolens utlåtande öfver berörda lagförslag måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom note ur protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsens-Regenten i nåder lämna bifall.

Ur protokollet
Erik Ölander.

---

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kungl. Maj:ts
högsta domstol fredagen den 17 februari 1905.*

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: HERSLOW,
SKARIN,
LINDBÄCK,
THOLLANDER
GREFBERG.

Sedan, jämlikt högsta domstolens beslut den 27 maj 1904, handlingarna rörande de till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlämnade förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål och till lag om ändrad lydelse af 10 kap. 32 § rättegångsbalken cirkulerat mellan högsta domstolens ofvanbemälde ledamöter jämte justitieråden Lilienberg och Huss, hvilka voro af sjukdom hindrade att i högsta domstolen närvara, företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande förslagen bilagda detta protokoll.

Förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål.

Beträffande förslaget hufvudgrunder yttrade justitierådet *Lindbäck*:

»Att rättsskipningen i regel bäst och säkrast utöfvas af domstolar med fast ansatta, juridiskt bildade ledamöter, hvilka ägna hela sin livs-verksamhet åt lagens tolkning och tillämpning, är en grundsats, hvars

riktighet ej torde kunna med skäl bestridas. I öfverensstämmelse med denna grundsats hafva ock vid verkställda omregleringar af rådstufvurätterna i våra större städer nästan öfverallt de borgerliga rådmans-tjänsterna utbytts mot domarebefattningar, af hvilkas innehafvare kräfvades juridisk kompetens. Detta förhållande har tvifvelsutän sin orsak däri, att de borgerliga rådmännens deltagande i lagskipningen befunnits i allmänhet vara till föga eller intet gagn, oaktadt de vanligen utsetts bland städernas mest framstående köpmän och industriidkare och man i följd däraf måhända kunnat förvänta ett gagneligt resultat af deras domareverksamhet åtminstone i tvister, som äro att till handelsmål hänföra. Lagstiftaren måste därför, innan han fattar sitt beslut i fråga om — på sätt det remitterade lagförslaget afser — åvägbringande af sådan förändrad organisation af vissa stadsdomstolar, enligt hvilken lekmän skulle vid behandlingen af ett stort antal tvistemål hafva säte och stämma i rätten lika med de lagfarne ledamöterna och följaktligen den nu mera så godt som utdömda institutionen af icke lagfarna rådmän såsom domare komme att i viss mån återupplifvas, underkasta denna fråga en allsidig pröfning samt noga öfverväga de fördelar och olägenheter, hvilka af åtgärden kunna vara att förvänta. För min del anser jag dylika ändringar i de allmänna domstolarnes sammansättning icke böra genomföras i afseende å andra mål än sådana, beträffande hvilka med hänsyn till deras egenartade, från de vanliga rättegångsmålen väsentligt skiljaktiga beskaffenhet fullkomligt klart och otvetydigt trädt i dagen, att, oansedt de medel till sanningens utrönande, hvilka erbjuda sig i sakkunnige vittnens och myndigheters utlåtanden, den rättsbildade domarens insikter, omdöme och erfarenhet icke innebära tillräckliga garantier för åstadkommande af ett rättvist domslut, utan att härtill erfordras samverkan af jurister och lekmän, de senare representerande den speciella fackkunskapen.

För införande i vårt land af särskildt organiserade handelsdomstolar kan icke åberopas stödet af någon mera enhällig uppfattning om behöfligheten af en dylik anordning. Tvärtom hafva, såsom bekant, meningarna härom städse varit synnerligen delade. Lagkommittén, i motiven till den af kommittén föreslagna rättegångsbalkens första kapitel, yttrade sig med stor skärpa mot särskilda domstolar, såsom bergsdomstolar, handelsdomstolar med flera. Nya lagberedningen synes hafva ställt sig hufvudsakligen afvisande till frågan, dock under uttalande, att densamma borde göras beroende på blifvande utredning i sammanhang med eller efter verkställd revision af sjölagen och handelsbalken. Förstärkta lagberedningens pluralitet fann, efter en sakrik och uttöm-

mande motivering, som i allmänhet innebar ett underkännande af krafvet på särskilda handelsdomstolar, att frågan om sådana domstolars inrättande för det dåvarande borde förfalla, hvaremot några ledamöter ansågo det icke kunna vara förenadt med synnerlig våda att göra ett försök med införande hos oss af en särskild handelsrättsskipning, fastän de voro sins emellan af olika meningar, huru den förändring i domstolsorganisationen, som påkallades af en dylik särskild rättsskipning, lämpligen borde genomföras. Vid 1893 års Riksdag väcktes en motion, äsyftande att utredning och lagstiftning i ämnet måtte bringas till stånd. Lagutskottet i sitt utlåtande öfver motionen upptog först hvad nya lagberedningen och förstärkta lagberedningens pluralitet i förevarande ämne anfört samt yttrade hufvudsakligen vidare: att, såsom af det anförda framginge, många och, enligt utskottets uppfattning, tungt vägande anmärkningar framställt emot införande i vårt land af handelsdomstolar; att det särskildt syntes utskottet hafva med rätta framhållits, att frågan om handelsdomstolars behöflighet i vårt land samt de, efter hvad förhandlingarna inom förstärkta lagberedningen nogsamt utvisade, synnerligen svårlösta spörsmålen om dessa domstolars behöflighet och organisation icke tillförlitligen kunde afgöras förr än i sammanhang med eller efter en revision af de handelsrättsliga normer, hvilkas tillämpande företrädesvis skulle tillkomma handelsdomstol; att den egentliga grundvalen för de allmänna handelsrättsliga förhållandena, nämligen handelsbalken, hvars revision enligt den för nya lagberedningen utfärdade instruktion skulle, sedan arbetet med frågan om rättegångsväsendets ombildning afslutats, blifva föremål för behandling, ännu väntade på sin ombildning, samt att utskottet, som vid sådant förhållande funnit den i motionen ifrågasatta förnyade utredning i detta ämne för det dåvarande icke lämpligen böra äga rum, följaktligen hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Detta lagutskottets betänkande blef af Riksdagen bifallet. Härefter har frågan, antagligen på grund af de yppade stora meningsskiljaktigheterna rörande icke allenast behovet af att hos oss inrätta handelsdomstolar utan äfven lämpligaste sättet för deras organisation och rätta tidpunkten för frågans definitiva lösning, lämnats hvilande af lagstiftaren, intill dess den kommitté, åt hvilken uppdragits att utarbete rättsregler angående köp af lös egendom, på eget initiativ återupptagit frågan och åt sig utverkat Kungl. Maj:ts tillstånd att uppgöra förslag till lag i ämnet, hvilket förslag nu föreligger till högsta domstolens granskning.

Det skulle visserligen, enligt min tanke, varit önskvärdt, att, på sätt i lagutskottets omförmälda utlåtande torde hafva äsyftats, med

förevarande särdeles grannlaga lagstiftningsärende fått anstå, intill dess revisionen af handelsbalken bragts till fullbordan, hvarigenom en säkrare grundval än som nu står till buds skulle hafva skapats för bedömande, om och i huru vidsträckt omfattning sakkunniga lekmäns användande såsom domare i handelsmål kunde vara af behovet påkalladt. Då emellertid det ojämförligt största antalet handelstvister härröra från eller stå i samband med köp af lös egendom samt ny lagstiftning härom i den närmaste framtiden lärer vara att motse, har jag icke trott den omständighet, att hittills blott en del af handelsbalken hunnit omarbetas, böra utgöra ovillkorligt hinder för att den genom förevarande lagförslag väckta frågan om vissa domstolars organisation vid handelstvisters behandling nu företages till afgörande.

I anslutning till den af mig redan yttrade åsikt, att införlifvande af ett lekmannelement med våra allmänna domstolar icke bör äga rum, med mindre fullgiltiga skäl föreligga till antagande att sådant beträffande vissa tvister är nödvändigt för deras rättvisa bedömande, framställer sig för mig vid förslaget granskning såsom det viktigaste spörsmålet, huruvida enligt erfarenhetens vittnesbörd en slik anordning må vara med afseende å de handelsmål, hvarå den föreslagna lagen skulle få tillämpning, *oundgängligen af behovet påkallad*. Då det öfvervägande antalet af nyssnämnda mål utgöra allenast vanliga enkla skuldfordringstvister, för hvilkas rätta afgörande särskilda insikter i merkantila förhållanden alldeles icke äro af nöden, kan lekmäns medverkan vid rättsskipningen i dessa mål icke ur någon synpunkt anses vara erforderlig. I öfriga handelsmål är visserligen understundom af vikt för deras bedömande att erhålla upplysning om vissa till handels teknik hänförliga ämnen, i hvilka köpmannen i regel äger djupare insikter än juristen, men häraf följer enligt min tanke ingalunda, att i dessa tvister, hvilka ofta äro af hufvudsakligen juridisk innebörd, en riktig dom skulle stå att vinna allenast genom köpmäns deltagande i deras handläggning och afgörande, eller ens att en sådan åt köpmännen inrymd befogenhet skulle i någon afsevärd mån göra utredning medelst vittnen eller andra sakkunniga öfverflödigt eller göra domstolarna bättre skickade än de nu äro att handlägga och bedöma ifrågavarande tvister. Hvad i motiven till lagförslaget antydts därom, att ledamöterna i de rådstufvurätter, som i förslaget äro afsedda, skulle, i saknad af tillräcklig förtrogenhet med handelsväsendet och köpmännens åskådning, icke i allmänhet kunna annorledes än under samarbete med handelskunnige såsom bisittare i domstolen rätt utöfva dess processledande verksamhet, isynnerhet när det gällde att afgöra, hvilka frågor borde

ställas till sakkunnige och vittnen, äfvensom riktigt tillgodogöra sig de sakkunniges yttranden och riktigt uppskatta bevismaterialet i öfrigt, anser jag icke vara grundadt på tillräckligt hållbara skäl. Man måste nämligen ihågkomma, att de jurister, hvilka bekläda domareämbeten i våra största rådstufvurätter, i allmänhet äga mångårig vana att handlägga de mest olikartade, ofta mycket invecklade och svårlösta rättstvister, däribland just handelsmål intaga ett framstående rum, samt att den vidsträckta erfarenhet, de härunder förvärfvat, utgör en ganska säker borgen därför, att de förmå på ett nöjaktigt sätt fylla de kraf, som i ofvan angifna hänseenden skäligen böra på dem ställas. Det torde jämväl förtjäna beaktande, att så kallade handelsköp och andra köpeaftal rörande lös egendom äro till sina hufvuddrag lika och att skiljaktigheterna, efter hvad erfarenheten lärer bekräfta, synas allt mera blifva utjämnade. Också har man ansett upprättandet af en särskild lagstiftning i fråga om köp, som slutits mellan köpmän i och för deras rörelse, icke vara i vårt land erforderligt; utan har kommittén i det af densamma utarbetade, nyligen af högsta domstolen granskade och därutinnan utan anmärkning lämnade förslag till lag om köp af lös egendom sammanfört de allmänna civilrättsliga bestämmelserna angående dylikt köp och stadgandena om handelsköp, hvilka senare i nämnda lagförslag hufvudsakligen sammanfalla med berörda allmänna bestämmelser. Detta förhållande synes mig utgöra ett bevis för den mening, att den åsyftade omorganisationen af omförmälda rådstufvurätter icke är i större mån af behovet påkallad. — Hvad särskildt angår frågan, huruvida handelskunniga lekmän, därest de finge plats i domstolen, komme att tillföra den en mera tillförlitlig kännedom om de till sin natur så ytterst sväfvande handelsbruken, än som vore möjlig att ernå genom afhörande af vittnen eller inhämtande på annat sätt af sakkunnigas yttranden, lärer snart sagdt hvarje domare, som någon längre tid tagit befattning med handelstvister, nödgas vitsorda, huru osäker och vacklande köpmännens egen uppfattning i regel är beträffande frågor, om påstådda handelsbruk må anses gällande eller icke. Det händer sålunda mycket ofta, att köpmän, då de i handelstvister höras såsom vittnen eller eljest i egenskap af sakkunniga afgifva yttranden rörande dylika spörsmål, stå emot hvarandra med fullkomligt stridiga uttalanden; och detta inträffar till och med, när dessa köpmän äro boende å samma ort och drifva affärer i samma bransch som den, inom hvilket det uppgifna handelsbruket påstås äga tillämpning. Under sådana omständigheter torde domstolarne, äfven om åt dem gäfves den af kommittén förordade sammansättning, blifva fortfarande likasom hittills i

fråga om tillvaron af handelsbruk väsentligen hänvisade till den utredning, som parterna förmå åstadkomma.

Då frågan om handelsdomstolar förevar till behandling hos förstärkta lagberedningen gjorde tillkallade fackmän, med åberopande däraf att under- och öfverinstanserna mycket ofta kommit till olika domslut i handelstvister, den uppfattning gällande, att denna osäkerhet i rättsskipningen antagligen härrörde från domstolsledamöternas saknad af praktisk kännedom om handelsförhållanden, samt påyrkade, att, till beredande af sådan kännedom inom domstolarne, i dem måtte inrymmas ett lekmannelement, bestående af representanter för köpmännen själfva. Den antydda bristen på enhet i rättsskipningen torde emellertid hafva sin egentliga förklaringsgrund däri, att här i landet hittills saknats så godt som all lagstiftning rörande ej mindre köp af lös egendom i allmänhet än äfven handelsköp. Då vi nu inom kort torde hafva att förvänta en fullständig lag i dessa ämnen, hvarigenom fasta, efter den moderna rättens fordringar lämpade stadganden varda meddelade, kan det knappast vara underkastadt tvifvel att icke, sedan nämnda lag trädde i kraft, anledning till klagan öfver osäkerhet i lagskipningen, så vidt angår det slag af handelsmål, som talrikast förekommer, skall i hög grad minskas, i följd hvåraf grunden för omförmälda yrkande jämväl kommer att väsentligen bortfalla. Hvad för öfrigt beträffar de kraf på inrättande af handelsdomstolar, hvilka tid efter annan från affärsvärlden framställts, torde de oftast varit föranledda mindre af misstro till de nuvarande domstolarnes — särskildt rådstufvurätternas i våra förnämsta handelsstäder — kompetens att nöjaktigt utreda och bedöma handelstvister än af förhoppningen att deras öfverlämnande till handelsdomstolar skulle leda till förverkligande af ett bland handelståndets ifrigaste önskningsmål, en snabbare rättsskipning i dessa tvister.

Till befrämjande af detta, önekligen i hög grad behjärtansvärda syfte är den föreslagna lagen icke ägnad att bidraga. Fasthellre lär det kunna befaras att densamma skulle lämna tredskande svarandeparter och mindre samvetsgranna sakförare vapen i händer att obehörigen förhåla målens afgörande samt att äfven eljest längre tidsutdräkt med afgörandet än nu i allmänhet äger rum skulle kunna föranledas af vissa bestämmelser i lagen, i hvilka hänseenden upplysande exempel lämnas i några af de yttranden öfver lagförslaget, som inkommit från Stockholms rådstufvurätt.

Ett bland de viktigaste villkoren för att en kollegial domstol må kunna på ett tillfredsställande sätt utöfva sin verksamhet består däri, att antalet ledamöter i domstolen är väl afpassadt och att, om dom-

stolen är sammansatt af jurister och lekmän, proportionen mellan dessa båda kategorier af domare är riktigt iakttagen. Hvad angår rådstufvurätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö gäller för närvarande, att å hvarje afdelning måste, för att den skall vara domför, tjänstgöra tre ledamöter, alla lagfarne. Häri skulle, om förslaget upphöjes till lag, den förändring inträda, att på de afdelningar, åt hvilka befattningen med handelsmål anförtroddes, skulle i handläggningen af dessa mål jämte de till handelsmål icke hänförliga tvistefrågor, hvilka enligt § 10 i förslaget komme att behandlas gemensamt med handelsmål, deltaga förutom de två handelskunniga lekmännen allenast två jurister, den ene i egenskap af ordförande. Med hänsyn ej mindre därtill, att, såsom jag förut haft tillfälle framhålla, det största antalet handelsmål utslutande eller hufvudsakligen är af juridisk innebörd, än äfven till den omständighet, att, efter hvad nyss blifvit nämndt, en del till handelsmål icke hänförliga tvistefrågor skulle gemensamt med dem handläggas, kan jag för min del icke finna annat än, att genom lagändringen det juridiska elementet inom domstolen skulle blifva på ett betänkligt sätt försvagadt; ett förhållande hvilket icke stode väl tillsammans med den i motiven till lagförslaget uttryckta, tvifvelsutan riktiga uppfattning, att det måste anses vara af yttersta vikt, att de domstolar, som skola utbildas arbetssätt och praxis under den nya ordningen, äro på bästa sätt rustade. Den i motiven tillika åberopade omständighet, att en organisation med ett lika antal lagfarne ledamöter och lekmän vore bepröfvad i dispaschemålen, torde knappast kunna tillmätas någon betydelse för frågan, huru domstolen lämpligen bör vara sammansatt i de mål, som i lagförslaget afses. Vid dispaschemålens behandling tjänstgöra dock i rätten tre lagfarne ledamöter; och för öfrigt äro dessa till antalet mycket begränsade mål i regel icke tillnärmelsevis af den juridiska vikt, som handelsmålen och de tvistefrågor, hvilka enligt förslaget skulle i sammanhang med dem handläggas; något, som torde framgå redan däraf, att dispaschörerna ej ens behöfva vara jurister. I de icke sällan förekommande fall, då vid handläggning af handelsmål och därmed sammanhängande tvistefrågor de båda lagfarna ledamöterna beträffande svårösta, rent juridiska frågor stannade i olika meningar, blefve enligt den föreslagna lagen afgörandet beroende på lekmännen, hvilka ju i regel måste anses sakna kompetens att bedöma dylika frågor. Förtroendet till hela institutionen kunde härigenom äfventyras; och det skulle säkerligen ofta blifva förenadt med stor svårighet att bland de sakkunniges krets finna samvetsgranna och dugliga personer, som med verkligt intresse komme att ägna sig åt en uppgift, som, jämte det att den vore

högst ansvarsfull och kräfde betydlig uppoffring af tid och arbete, mången gång vore omöjlig att uppfylla. — Det kunde visserligen ifrågasättas, att till afhjälpande af nu anmärkta missförhållande ytterligare en lagfaren ledamot borde tjänstgöra tillsammans med lekmännen, men här- emot synes med skäl kunna invändas, att med en sådan anordning dels lekmännen icke förmådde gent emot de tre juristerna göra sina åsikter behörigen gällande och således skulle förlora i auktoritet, dels ock att med så många ledamöter som fem domens tillkomst skulle fördröjas genom förlängda öfverläggningar inom domstolen och fördröjd cirkulation af handlingarne.

I motiven till förslaget har kommittén, jämte det handelskunnigas deltagande i rättsskipningen angifvits hafva till hufvudändamål att tillföra rätten den allmänna kännedom om merkantila förhållanden och merkantil åskådning, som mången gång måste anses såsom ett villkor för en säker processledning och en riktig uppskattning af bevismaterialet, — vidare till stöd för sin åsikt om behovet af sakkunnige lekmäns deltagande i handelstvisters afgörande vid rådstufvurätt anfört bland annat: *att* för den utanför affärlifvet stående domaren det ofta måste vara en vansklig uppgift att i och för förekommande handelsmål sätta sig in i köpmännens åskådning, gällande handelsbruk och andra för handeln egendomliga förhållanden, såsom handelsbokföringen, det köpmän emellan öfliga språkbruket, samt i öfrigt allt, som vore att hänföra till handels teknik; *att* det innerliga samband mellan aftal och sedvana (handelsbruk), som vore utmärkande för handeln, gjorde det synnerligen angeläget, att i handelsmål ett sakkunnigt element infördes i domstolarne; *samt att* detta uppenbarligen i hög grad gällde för ett land som Sverige, där — i motsats till förhållandet t. ex. i England — domarekåren och advokatståndet vore så strängt åtskilda, att det ytterst sällan torde inträffa, att en domareplats besattes med någon, som förut idkat sakförareverksamhet och därunder genom direkt beröring med affärs- män varit i tillfälle att sätta sig in i deras handelsvanor och åskådning. Dessa skäl synas foljdriktigt böra föranleda därtill, att, i hufvud- saklig öfverensstämmelse med hvad beträffande krigsrättsmål är gäl- lande, jämväl hofrätt och högsta domstolen, när handelsmål där före- komme till behandling, erhöles sådan organisation, att i nyssnämnda mål domsrätten gemensamt utöfvades af lagfarne män och representanter för handelsståndet, något hvilket dock ej blifvit af kommittén ifrågasatt. Därest de i lagförslaget afsedda rådstufvurätter, men icke öfverdomsto- larne, som hade att pröfva dessa rådstufvurätters domar i handelsmål, förstärktes med ett sakkunnigt lekmannelement, skulle lätt kunna in-

träffa, att allmänheten komme att betrakta öfverinstansernas rättsskipning i dylika mål såsom underlägsen rådstufvurätternas, hvilket skulle menligt inverka på öfverinstansernas anseende och auktoritet. Till en sådan föreställning hos allmänheten skulle säkerligen också bidraga att i de fall, då underrättens dom uppenbarligen grundats därpå, att de handelskunnige ledamöterna till följd af sin under köpmansyrkets utöfning förvärfvade sakkunskap ansett sig äga visshet rörande någon fråga, hvaraf domslutet berodde, såsom t. ex. tillvaron af ett uppgifvet handelsbruk, betydelsen ur köpmannasynpunkt af uttryck eller bestämmelser i ett leveranskontrakt eller något annat ämne af uteslutande handelsteknisk innebörd, den tappande parten antagligen endast sällan skulle kunna vinna ändring i högre domstolar, bestående af allenast lagfarne ledamöter, enär dessa saknade sådana insikter i handelsförhållanden, som kunde sätta dem i stånd att säkert urskilja, huruvida underrättens sakkunnige ledamöter misstagit sig i sin uppfattning af den fråga, hvilken vore för tvistens utgång afgörande.

Det förut omnämnda lagförslaget, som innefattar bestämmelser om köp (och byte) af lös egendom, har, såsom känt är, tillkommit efter samarbete med utsedde kommitterade från Sverige, Norge och Danmark, hvilkas uppgift varit att söka bringa de tre ländernas lagstiftning på detta område till största möjliga öfverensstämmelse; och har samarbetet i öfrigt föranlett, att lagförslag af väsentligen lika innehåll med sagda, för Sverige afsedda förslag jämväl utarbetats hvad Norge och Danmark angår. I Danmark finnes sedan år 1861 en handelsdomstol, Sö- och Handelsretten i Köpenhamn, och i Norge har år 1902 antagits en lag, enligt hvilken handelsdomstolar skulle från och med år 1904 inrättas därstädes. I nu antydda förhållanden har kommittén, såsom af motiven till det föreliggande lagförslaget framgår, funnit sig äga en särskild anledning till uppgörande af samma förslag, enär, på sätt motiven vidare utmärka, kommittén ansett att, i händelse icke i vår underdomstolsorganisation vidtoges förändring, likartad med den, som i Norge och Danmark redan blifvit med afseende å behandling af handelstvister bragt till stånd, man knappast kunde påräkna den enhet i rättstillämpningen, som med berörda samarbete åsyftats och som, efter kommitténs uppfattning, utan tvifvel måste anses vara af synnerlig betydelse för de tre folken. Att rättsskipningen i tvister rörande handelsköp skulle inom Sverige, Norge och Danmark blifva i högre grad än hittills öfverensstämmande, därest hufvudsakligen lika beskaffade lagar på detta rättsområde varda gällande för de tre länderna, är visserligen sannolikt.

Däremot förefaller det särdeles tvifvelaktigt, huruvida ännu större enhet i rättstillämpningen inom rikena kan antagas i någon afsevärd mån blifva en följd af den förändring i vår domstolsförfattning, som skulle föränledas af det remitterade förslaget upphöjande till lag. Redan den omständighet, att själfva organisationen af Sö- och Handelsretten, Norges handelsdomstolar och de specialdomstolar, det remitterade förslaget afser att hos oss anordna, företer vissa olikheter, synes vara ägnad att framkalla tvekan uti ifrågavarande hänseende. Hvad angår handelsdomstolarnas i Danmark och Norge territoriella kompetens, är densamma, såsom kommittén i motiven upplyst, inskränkt, i Danmark till Köpenhamn, om än genom aftal mellan parter äfven tvister från andra landsdelar kunna till Sö- och Handelsretten hänskjutas, och i Norge, där handelsdomstolar skola finnas allenast i de »kjöbsteder» och »bladesteder», som bestämmas af Konungen efter vederbörande kommunalstyrelsers framställning, till de platser, å hvilka handelsdomstolar sålunda varda upprättade. Både i Norge och Danmark torde följaktligen gälla såsom regel, att handelstvister i stor utsträckning upptagas och behandlas jämväl af andra domstolar än de speciella handelsrätterna. Hos oss skulle förhållandet blifva ungefär enahanda, dock att våra med handelskunnige ledamöter förstärkta rådstufvurätters befogenhet att upptaga mål rörande handelsköp skulle blifva så till vida inskränkta än handelsdomstolarnes i Norge och Danmark, som frågan, huruvida målen borde handläggas af förstärkt rådstufvurätt, i det remitterade förslaget gjorts beroende däraf, att endera af parterna sådant påyrkar. Beträffande för öfrigt handelsdomstolarne i Norge har lagen om deras införande så nyss trädt i kraft, att man ännu knappast kan äga någon kännedom om resultatet af deras verksamhet. Det torde således vara för tidigt att bedöma, huruvida handelsdomstolarnes inrättande i Norge må göra det önskvärdt, att likartade institutioner äfven i vårt land anordnas.

Det gifves vissa till den speciella handelsrättens område hörande grupper af tvistemål, såsom sjörättsmål, särskildt de i vårt land talrikt förekommande målen angående sammanstötning af fartyg, samt patent- och varumärkesmål, för hvilkas riktiga afgörande fackinsikter måste anses vara erforderliga i långt högre grad än som gäller beträffande handelsmålen. Antages nu den föreslagna lagen, kan med visshet förutses, att idkare af de yrken och näringar, inom hvilka förstnämnda tvister förekomma, icke skola underlåta att påfordra, det jämväl för dessa tvisters behandling anordnas domstolar med sakkunnige lekmän såsom bisittare. Dessa kraf torde lagstiftaren icke utan att göra sig

skyldig till brist på konsekvens kunna motsätta sig. Följden här af blefve, att i vårt land kunde komma till stånd ett icke obetydligt antal för handläggning af tvister inom vissa yrkesklasser afsedda domstolar, ett förhållande, som icke kunde anses gagneligt för vidmakthållande af enhet i rättsskipningen och äfven skulle medföra andra olägenheter. Dessa synpunkter torde hafva varit bestämmande, hvarför man icke vid nya sjölagens införande år 1891, — oaktadt densamma är en frukt af samarbete med kommitterade från de öfriga två skandinaviska länderna, hvilkas samtidigt antagna sjölagar äro väsentligen lika lydande med den hos oss gällande —, ifrågasatte att i vårt land inrätta särskilda sjörätter, fastän dylika domstolar äro i Norge anordnade.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, finner jag mig icke kunna tillstyrka, att det remitterade förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet, men anser jag mig dock böra ingå i granskning af förslagets särskilda bestämmelser.»

I afseende å den föreslagna rubriken till lagen anförde justitierådet *Lindbäck*:

»Då ett stort antal andra tvister än sådana, hvarå den föreslagna lagen skulle äga tillämpning, är att hänföra till handelsmål, men rubriken angifver lagen såsom gällande för handelsmål i allmänhet, synes åt rubriken böra gifvas förändrad affattning, hvarigenom berörda oegentlighet varder undanröjd.»

I fråga om förslagets detaljbestämmelser framställdes följande anmärkningar:

1 §.

Justitieråden *Herslow*, *Skarin*, *Lindbäck* och *Grefberg* förenade sig om följande yttrande:

»Enär af 9 § inhämtas, att handelskunnige män skola enligt förslaget taga säte i rätten allenast i det fall, att begäran därom framställes vid uttagande af stämning eller svaranden i viss ordning därom gör invändning, men affattningen af förevarande § gifver vid handen, att handelskunnige skola deltaga i alla handelsmåls behandling, synes denna § böra bringas i bättre öfverensstämmelse med 9 §.»

Justitierådet *Thollander* yttrade:

»Af den i paragrafens andra stycke gifna definition på handelsmål synes icke med full tydlighet framgå, att, på sätt otvifvelaktigt bör äga

rum, äfven sådana mål inbegripas, där tvisten afser, huruvida ett köp eller ett kommissionsaftal kommit till stånd.

Från behandling såsom handelsmål utesluter förslaget tvistiga fordringsanspråk i konkurs, ehuruval i motiven framhålles, att största delen af dylika frågor i en köpmans konkurs härröra af handelsköp. Uteslutningen motiveras emellertid därmed, att de handelskunniga ledamöterna icke böra »betungas med ett arbete, som ofta är mera mödosamt genom de uppkomna frågornas mängd och detaljerade beskaffenhet än genom svårigheter vid deras afgörande».

I det anförda synas mig dock icke ligga tillräckliga skäl att undantaga konkursmålen från behandling som handelsmål, ty dels torde det icke utan vidare kunna tagas för visst, att flertalet af sådana tvistefrågor icke erbjuda svårigheter vid afgörandet, och dels saknas icke utvägar att hindra, att en allt för stor mängd af obetydliga tvistefrågor blifva behandlade i den för handelsmål stadgade ordning.»

Justitierådet *Lindbäck* var ense med justitierådet *Thollander* i hans anmärkning rörande den i andra stycket upptagna definition å handelsmål; och anförde justitierådet vidare:

»Att, såsom kommittén synes antaga, behovet af fackkunskap i och för bedömandet af de tvister, hvarom i andra punkten af andra stycket förmåles, skulle vara mindre, då dylika tvister förekomma i konkurs, än när de handläggas efter stämning i vanlig rättegångsväg, förefaller stridande mot sakens egen natur och lär ej heller af erfarenheten bekräftas. Särskildt i större köpmanskonkurser yppas ofta ur merkantil synpunkt ganska svårlösta tvister rörande handelsköp och däraf härflytande rättsförhållanden, för hvilka tvisters slitande, om stadgandet i andra punkten af andra stycket bibehålles oförändradt, den ifrågakända domstolsorganisationen icke skulle få anlitas, icke ens om parterna ömsesidigt sådant önskade, under det att förslaget eljest intager den ståndpunkt, att hvarje till handelsmål i förslagets mening hänförlig tvist, som vid ifrågavarande rådstufvurätter anhängiggjordes, ovillkorligen skulle, där endera parten i viss ordning det äskade, handläggas af rådstufvurätten, så sammansatt som i förslaget afses, äfven om det vore uppenbart, att några merkantila insikter alldeles icke erfordrades för tvistens bedömande.

Med hänsyn till den varsamhet, lagstiftaren är förpliktad iakttaga, när fråga är att ändra ett lands domstolsorganisation, helst då ändringen framträder såsom något väsentligen nytt och hittills inom landet jämförelsevis opröfvadt, torde anledning icke saknas till en viss tvekan, huruvida icke det vore försiktigast att till en början låta den ifråga-

satta lagreformen gälla endast rådstufvurätterna i Stockholm och Göteborg, hvilka städer utan gensägelse stå långt framför Malmö i afseende å affärsrörelsens betydenhet och köpmannakårens talrikhet. Då emellertid kommittén utan tvifvel verkställt noggrann undersökning angående de förhållanden, hvilka äro afgörande för frågan om den tilltänkta nya institutionen bör införas jämväl vid Malmö rådstufvurätt, nämligen dels huruvida handelskåren där är så talrik att man med visshet må kunna påräkna fullt lämpliga bisittare i rätten dels ock huruvida handelsmål af de arter, lagförslaget afser, vid sagda rådstufvurätt förekomma i så stort antal, som kräfvos för att icke syftet med institutionen skulle blifva väsentligen förfeladt, i hvilket afseende man torde böra uppställa den fordran, att nämnda mål kunna utfylla åtminstone en rättegångsdag i veckan, anser jag mig sakna tillräckliga skäl att afstyrka förslaget, så vidt detsamma omfattar äfven rådstufvurätten i Malmö.»

Justitierådet *Skarin* instämde uti hvad justitierådet *Thollander* yttrat därom, att paragrafens definition på handelsmål icke, såsom vederborde, utmärkte att till sådana mål skulle räknas äfven tvister, huruvida ett köp eller ett kommissionsaftal verkligt kommit till stånd.

Justitieråden *Skarin* och *Thollander* förenade sig om följande yttrande:

»Enligt den föreslagna lagen skall såsom köpman anses en hvar, som, enligt hvad särskildt finnes stadgadt, är pliktig att föra handelsböcker. Om denna föreskrift uppfattas såsom uteslutande afseende svensk lag, kan tvifvel uppstå huruvida part, som utrikes drifver handel, på grund däraf skall anses såsom köpman, eller ock den missuppfattning göra sig gällande, att frågan om en sådan parts egenskap af köpman bör bedömas efter de svenska föreskrifterna om skyldighet att föra handelsböcker. Genom ett tillägg torde därför böra klargöras att föreskriften afser jämväl en hvar, som i annat land drifver rörelse under sådana förhållanden, att han enligt där gällande lag är att anse såsom köpman.»

2 §.

Justitierådet *Grefberg* anförde:

»Ehuruval valrätten må lämpligen tillkomma stadsfullmäktige, torde dock, för vinnande af större trygghet att fullt kompetenta personer komma att väljas, denna valrätt böra på det sätt anordnas, att stadsfullmäktige blifva bundna af förslag, som afgifves af handels- och sjöfartsnämnd, där sådan finnes inrättad, samt nämnden får sig ålagdt

att föreslå ett antal handelskunnige, som efter visst förhållande öfverstiger det antal, som skall väljas.»

Justitieråden *Skarin* och *Thollander* ansågo att, efter förebilden i 332 § sjölagen, valet till handelskunnige ledamöter lämpligen borde ske efter förslag af handels- och sjöfartsnämnden, där sådan finnes.

Justitierådet *Lindbäck* yttrade:

»Den redogörelse, kommittén i motiven lämnat rörande handelsdomstolar i främmande länder, utvisar, att tiden, hvarunder lekmän äro skyldiga tjänstgöra såsom domare, är i Norge och Danmark fyra år och i Österrike tre år, samt att, åtminstone i Norge och Danmark, fullgjord tjänstgöring under den bestämda tidrymden icke medför befrielse från vidare tjänstgöringsskyldighet. I betraktande häraf vill det förefalla, som skulle den i förslaget stadgade tid för dylik tjänstgöring, eller två år, vara för kort, synnerligast om, på sätt förslaget mening torde vara, den, hvilken tjänstgjort två år, icke skulle blifva pliktig att mottaga omval till ifrågavarande domarebefattning.

Det torde vara lämpligt att, i enlighet med hvad som förordats i flera af de utlåtanden, hvilka af handelskorporationer afgifvits öfver förslaget, handels- och sjöfartsnämnderna i de respektive städerna lämnades tillfälle att, till ledning för stadsfullmäktige vid valrättens utöfvande, upprätta förslag å de personer, nämnderna ansåge böra vid valet ifrågakomma, dock utan att stadsfullmäktige skulle blifva af förslaget bundna.

Det är en genomgående princip i vår lagstiftning, att domare, vid äfventyr af laga ansvar, icke får från tjänstgöring uteblifva utan anmäldt laga förfall. Då det uppenbarligen icke kan ifrågasättas att för rådstufvurätternas handelskunnige ledamöter stadga någon afvikelse från denna viktiga grundsats, men vissa yttranden i motiven i förening med den affattning, 8 § erhållit, möjligen skulle kunna föranleda till missuppfattning härutinnan, synes det vara erforderligt, att i lagen intages en föreskrift, som utmärker, att de handelskunniga ledamöterna endast på grund af laga förfall äga uteblifva från rätten. Detta syfte torde kunna vinnas om, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i 314 § 2 mom. sjölagen finnes för likartadt fall stadgadt, åt första punkten i förevarande 2 § gäfvos ungefär denna affattning: »I stad, där handelskunnige ledamöter skola hafva säte i rådstufvurätten, åligger det stadsfullmäktige att hvartannat år utse dem, som under nästföljande två år skola i sagda egenskap tjänstgöra; äfvensom ett lika antal suppleanter att, vid inträffadt förfall för de handelskunnige ledamöterna, träda i deras ställe.»

I händelse klagan föres öfver val till handelskunnig ledamot eller suppleant, uppstår det spörsmål, huruvida den valde skall vara pliktig och berättigad att i domstolen tjänstgöra under tiden, intill dess klagomålen blifvit slutligen pröfvade. Enär lagstiftaren funnit erforderligt att i fråga om nämndemansval meddela uttryckligt stadgande i berörda hänseende, synes det vara önskvärdt att, till undvikande af misstag, lagen också beträffande de val, hvarom nu är fråga, komme att innehålla föreskrift i ämnet.»

Justitierådet *Herslow* var ense med justitierådet *Lindbäck* därutinnan, att tillfälle borde lämnas handels- och sjöfartsnämnderna uti de respektive städerna att till ledning för stadsfullmäktige vid valrättens utöfvande upprätta förslag å de personer, nämnderna ansåge böra vid valet ifrågakomma, dock utan att stadsfullmäktige skulle blifva af förslaget bundne. Justitierådet *Herslow* delade jämväl justitierådet *Lindbäck*s åsikt, att i lagen borde antydvas, att handelskunnig ledamot endast på grund af laga förfall ägde uteblifva från rätten.

3 §.

Justitierådet *Grefberg*, med hvilken justitierådet *Skarin* instämde, yttrade:

»Bestämmelsen att den, som mot lön är anställd i köpmans tjänst, ej må utöfva befattningen såsom handelskunnig ledamot, utesluter icke, enligt motiven, aflönad ledamot i styrelse för bolag eller bank från valbarhet. Huruvida berörda bestämmelse kan gifvas den tolkning, som sålunda åsyftats, förefaller emellertid tvifvelaktigt, enär en dylik styrelseledamot, såsom satt att utöfva bolagets eller bankens verksamhet, således är mot lön anställd i köpmans tjänst; men huru härmed än må förhålla sig, är det dock obestridligt, att från valbarhet utestängts enligt förslaget hvar och en, som utan att vara styrelseledamot är anställd hos köpman och af honom åtnjuter aflöning såsom disponent, verkställande direktör, prokurist, fabriksföreståndare eller i hvad egenskap det eljest må vara. Det är uppenbart att genom ett dylikt stadgande den krets, där den bästa sakkunskap är att finna, skall i betänkelig grad minskas, utan att stadgandet kan anses vara af behovet påkalladt, då man ju äger förutsätta att, i fall berörda bestämmelse alldeles uteslutes från förslaget, det likväl icke kan befaras, att personer, som hafva en så beroende ställning, att de äro olämpliga att vara ledamöter i rätten, ändock blifva valda att utöfva befattningen.

Enär den omständigheten, att administratorer förvalta en persons egendom, icke innebär i och för sig, att denne är olämplig att innehafva förtroendeposten såsom handelskunnig ledamot i rätten, då ju en dylik förvaltning kan hafva sin grund allenast i en tillfällig större ekonomisk förlust genom sjöolycka eller dylikt, som ej med vanlig omtanke kunnat förebyggas, eller i en handelsspekulation, som misslyckats till följd af förhållanden, hvilka på förhand ej kunnat beräknas eller förutses, torde en ovillkorlig föreskrift därom, att den, hvars egendom, utan att vara afträdd till konkurs, förvaltas för borgenärens räkning, icke är behörig att vara ledamot i rätten, destomindre böra bibehållas, som en sådan för de lagfarne ledamöterna ej gällande föreskrift medför, att redan vald handelskunnig skall i hvarje fall, då hans egendom ställes under sådan förvaltning, frånträda sin befattning i rätten.»

Justitierådet *Thollander* anförde:

»Den här föreslagna minimiålder af 25 år synes mig böra utbytas mot 30 år, före hvilken ålder knappast kan förutsättas den erfarenhet och rutin i facket, som för utöfvandet af ifrågavarande befattning är nödig.

På de af justitierådet *Grefberg* anförda skäl anser äfven jag, att bestämmelsen därom, att den, som är mot lön anställd i köpmans tjänst, icke må utöfva befattningen som handelskunnig ledamot, bör utgå.

Åtal för brott, som kan medföra förlust af medborgerligt förtroende torde böra utgöra inkompetensgrund äfven då åtalet blifvit af enskild målsägare anställt. Motsvarande stadgande i 1 kap. 2 § rättegångsbalken angående nämndeman inskränker icke inkompetensgrunden till allenast de af allmän åklagare anställda åtal.»

Justitierådet *Lindbäck* utlät sig:

»Jag är ense med justitierådet *Thollander* i fråga om minimiålderns framflyttande till 30 år i öfverensstämmelse med hvad som finnes stadgad i Norge och Danmark.

Bestämmelsen att ifrågavarande befattning ej må utöfvas af den, som är mot lön anställd i köpmans tjänst, afser enligt motiven icke att från befattningen utestänga ledamöter i styrelse för bolag eller bank; men då denna mening icke kan anses klart framgå ur den lydelse bestämmelsen erhållit, torde densamma böra lämpligen förtydligas.

I utlåtanden, som afgifvits öfver förslaget, innan detsamma remitterades till högsta domstolen, har uttalats den önskan, att nyssnämnda bestämmelse måtte inskränkas, så att den ej komme att afse disponenter, verkställande direktörer och prokurister. Enär det emellertid måste

betraktas såsom ett auspråk, hvilket svårligen kan eftergifvas, att de handelskunnige ledamöterna i domstolen blifva fullt jämbördiga med de lagfarne i fråga om själfständighet och frihet från alla sidoinflytanden, anser jag för min del, att lagstiftaren icke bör tillmötesgå denna önskan.

Hvad angår föreskriften, att befattningen icke får utöfvas af den, som afträdt all sin egendom till borgenärer och icke gitter visa, att han är fri från deras kraf, anser jag mig böra erinra, att i gällande lagar och författningar, där likartad föreskrift återfinnes, sättet, hvarpå bevisningen, att den ifrågavarande personen är fri från borgenärernas kraf skall åvägbringas, är utmärkt genom uttrycket »på sätt lag förmår», hvarmed torde åsyftas, att andra bevismedel än de, hvilka äro angifna i konkurslagen, icke få användas. Då någon grund till afvikelse från hvad sålunda i lagstiftningen är allmänneligen vedertaget icke ens blifvit af kommittén anförd, och giltig anledning till sådan afvikelse ej heller torde kunna påvisas, hemställer jag, att mellan orden »icke» och »gitter» inskjutas orden »på sätt lag förmår».

Enligt förslaget skulle det vara tillåtet att till handelskunniga domare välja äfven personer, bosatta utom den ort, där rätten hade sitt säte, dessa personer dock öppet lämnadt att afsäga sig uppdraget. Att medgifva en sådan utsträckning af valrätten synes vara betänkligt, enär det, om ock undantagsvis, kunde hända, att personer utsåges, hvilka icke vore fullt förtrogna med ortens förhållanden. Lagen torde därför böra upptaga ett stadgande i den riktning, att till handelskunnige ledamöter i rätten endast kunna väljas personer, bosatta å den ort, där rätten har sitt säte, dock att från denna regel medgäfvos undantag beträffande handelskunnige, som, ehuru boende utom orten, där hade sin verksamhet.

Då det ansetts nödigt stadga, att anställning i Konungens eller rikets tjänst utgör hinder för att väljas till nämndeman, synes med ännu större skäl enahanda förbud böra meddelas i afseende å ifrågavarande domarebefattning, hvars innehafvare, i motsats mot nämndemännen, skulle äga individuell rösträtt lika med den lagfarne domaren.»

Justitierådet *Herslow* yttrade:

»Emot det här föreslagna stadgandet, att den, som är mot lön anställd i köpmans tjänst ej må utöfva befattning såsom handelskunnig ledamot, har blifvit erinradt, att därigenom uteslutas prokurister och de direktörer i bolag, som ej tillika äro styrelseledamöter, men att personer i dylik ställning ej sällan besitta kunskaper och öfriga egenskaper, som göra dem lämpliga att tjänstgöra i domstolen såsom handelskunnige ledamöter. Det synes mig olämpligt att på sådant sätt minska de valbares krets; och då det för öfrigt icke kan antagas, att stadsfullmäktiges

val kommer att falla på personer, som intaga en så beroende ställning, att de ej äro lämpliga att utöfva domarekallet, torde stadgandet böra ur paragrafen utgå.»

4 §.

Justitierådet *Thollander* anförde:

»Enligt min uppfattning bör ifrågavarande uppdrag icke vara obligatoriskt, då det icke kan jämnställas med allmänt medborgerliga skyldigheter utan blir en tunga för endast en viss klass af medborgare.»

Justitierådet *Lindbäck* utlät sig:

»Enär förslaget icke innehåller någon bestämmelse, hvaraf kan slutas, att handelskunnig ledamot i rätten, efter att hafva tjänstgjort två år, skulle vara pliktig mottaga omval, torde förslagets mening vara, att en dylik förpliktelse ej skall äga rum. Kommittén synes således anse, att i Stockholm, Göteborg och Malmö finnas till antalet så betydande handelskärer med så framstående, för ifrågavarande uppdrag lämpliga medlemmar, att den nya domstolsorganisationen skall kunna på ett tillfredsställande sätt upprätthållas utan föreskrift om skyldighet att mottaga omval. Detta antagande tror jag för min del icke hvila på fullt giltiga grunder. Erfarenheten från vårt grannland Danmark synes tala för ett motsatt antagande. Där har man nämligen funnit sig icke kunna undvara ett stadgande, enligt hvilket den, som tjänstgjort fyra år i Sö- og Handelsretten, har skyldighet att efter viss tids förlopp ånyo, efter val, fungera såsom domare i samma rätt, och detta fastän de handelskunnige ledamöterna i Sö- og Handelsretten äro under sin tjänstetid befriade från andra medborgerliga uppdrag. Visserligen är det sant, att nyssnämnda domstol upptager till behandling betydligt flera handelsmål än som kan antagas blifva förhållandet med våra sammansatta rådstufvurätter och att de handelskunnige medlemmarna i Sö- och Handelsretten äro flera till antalet än som föreslagits beträffande lekmännen i rådstufvurätterna. Men å andra sidan förekommer, att Köpenhamn är en långt mer betydande handelsstad än Göteborg och Malmö och äfven torde, om än icke i så hög grad, böra med hänsyn till affärsrörelsens omfattning tillerkännas företräde framför Stockholm, i följd hvaraf det måste vara lättare att i Köpenhamn bland dess talrikare köpmanskår finna för uppdraget lämpliga personer än i Stockholm, Göteborg och Malmö. Äfven i Norge gäller, att den, som tjänstgjort fyra år i rätten, icke äger afböja omval, sedan en viss tid förflutit, efter det hans tjänstgöring upphört. På grund af hvad sålunda anförts och då den nya institutionens öde och framtida utveckling är i

högsta grad beroende däraf, att icke vid dess anordnande misstag begås i en fråga, hvilken måste betecknas såsom en bland de viktigaste, nämligen den, att fullt kvalificerade bisittare ständigt må finnas att tillgå, tvekar jag icke att tillstyrka, det i lagen upptages föreskrift om skyldighet för handelskunnig, att, sedan viss tid förflutit från det hans tjänstgöring i domstolen slutat, åter, efter omval, i rätten tjänstgöra, på sätt angående nämndeman finnes stadgadt i 1 kap. 2 § rättegångsbalken.

Om handelskunnig ledamot eller suppleant vill grunda sin afsägelse af uppdraget på sådan särskild omständighet, som omförmåles i första stycket af 4 §, torde visserligen pröfningen af afsägelsen kunna öfverlämnas åt magistraten, enär, med hänsyn till frågans klara beskaffenhet, afsägelsen, hvilken myndighet än hade att pröfva densamma, knappast kunde föranleda till annat beslut, än ett godkännande däraf. Därest åter afsägelsen komme att grundas på något sådant uppgifvet förhållande, hvilket enligt 12 kap. rättegångsbalken är att hänföra till laga förfall, såsom sjukdom, uppbåd eller resa i Konungens och rikets tjänst eller annat hinder, som förmenas vara af den vikt, att det bör såsom laga förfall gälla, synes följdriktigheten kräfva, att afsägelsen varder pröfvad af den myndighet, stadsfullmäktige, som verkställt själfva valet.»

6 §.

Justitierådet *Grefberg* anförde:

»Då med förslaget hufvudsakligen afses att i viktigare och mera betydande handelstvister tillföra rätten en större sakkunskap och erfarenhet i merkantila förhållanden, kan emot de skäl kommittén anført för att arfvode icke skall utgå — dessa skäl må nu äga större eller mindre objektivt värde — anmärkas, att skyldighet för part att gälda arfvode skulle i väsentlig mån förebygga, att de handelskunnige kunde komma att deltaga i behandlingen af ringare tvister eller i sådana tvister, där särskild fackkunskap ej erfordras, hvilket uppenbarligen är förhållandet med en stor del af handelsmålen, då däremot motsatsen tilläfsventyrs kan inträffa, om part äger att kostnadsfritt påkalla, att handelskunnige skola deltaga i målens behandling. Enär tillika uppdraget att vara handelskunnig ledamot i rätten till sin beskaffenhet synes kunna likställas med uppdraget att såsom sakkunnig deltaga i handläggningen af mål rörande klander af dispasche, samt arfvode skall till de särskilda ledamöterna i dispaschemålen gäldas af part efter vissa stadgade regler, torde giltig grund föreligga för att låta handelskunnig ledamot åtnjuta ersättning efter enahanda regler.»

Justitierådet *Thollander* utlät sig:

»Lika med justitierådet *Grefberg* anser jag ifrågavarande uppdrag böra vara aflönadt. Principiellt riktigast vore enligt min åsikt att de handelskunnige ledamöterna aflönades på samma sätt som rättens öfrige ledamöter, ehuru för deras aflönande af parterna kan åberopas analogien med dispaschemålen. Att, såsom kommitterade anföra, »rätten till arfvode skulle väsentligen betaga ledamotskapet den egenskap af hederspost, som gärna bör åtfölja detsamma», vågar jag för min del draga i tvifvel och jag går till och med så långt, att jag anser uppbärandet af arfvode vara ägnadt att utgöra en måhända icke obehöflig erinran om det ansvar, som är med uppdraget förenadt.

Det andra skälet, som af kommitterade anförts för deras åsikt i frågan eller att »det arfvode, som här kunde komma i fråga, säkerligen skulle blifva af synnerligen underordnad betydelse för de köpmän, som komma att utses till handelskunnige ledamöter», kan helt visst hafva giltighet i många fall, men lika visst är, att lämplighet för uppdraget kan finnas äfven bland dem, för hvilka arfvodet icke saknar betydelse.

Skall, såsom i dispaschemålen, arfvodet gäldas af parterna, ligger däri, såsom redan påpekats, ett korrektiv mot att ett allt för stort antal obetydliga mål dragas under behandling såsom handelsmål.»

Justitierådet *Lindbäck* yttrade:

»Fastän jag beträffande frågan, huruvida handelskunnige ledamöter och suppleanter må i denna sin egenskap uppbära arfvode, delar kommitténs uppfattning och således skulle kunna inskränka mig till att lämna förevarande paragraf utan anmärkning, anser jag mig dock böra, i betraktande af frågans betydelse, i korthet närmare angifva skälen för min åsikt i ämnet. Om man besinnar, att genom lagreformen skulle åt handelsyrkets idkare lämnas det viktiga förtroendet att såsom domare själfva deltaga i handläggningen af uppkommande rättstvister inom yrket, hvarigenom åt dem tillika inrymdes ett långt större inflytande på dessa tvisters afgörande än andra medborgare i motsvarande fall äga, synes man med fog kunna häfda den mening, att ifrågavarande domarebefattning bör betraktas såsom ett kommunalt hedersuppdrag, med hvars natur icke är förenligt, att aflöning eller ersättning i någon form uppbäres. Visserligen åtnjuta de lekmän, hvilka äro bisittare i rådstufvurätt i mål rörande klander af dispasche, ersättning af parterna för sin tjänstgöring, men bestämmelsen härom, som gäller för en särdeles begränsad klass af mål, däri parterna i allmänhet äro i den ekonomiska ställning, att beloppet af sagda ersättning knappast för dem har någon betydelse, anser jag utgöra allenast ett undantagsstadgande,

som således, efter min åsikt, icke innefattar afgörande stöd därför, att ersättning också bör utgå till de lekmän, hvilka skulle komma att fungera såsom domare i handelsmål. För mindre handlande och för sådana handtverkare, hvilka enligt vår lag äro att hänföra till köpmän, skulle det säkerligen ofta blifva ganska betungande att, när de vore tappande i handelstvister, nödgas vidkännas, utom rättegångskostnad till vederparten, ersättning till de två handelskunniga bisittarne i rätten, hvilken ersättning svårligen kunde sättas till lägre belopp än hvad särskild ledamot i rätten vid handläggning af dispaschemål äger uppbära eller dels tjugufem kronor för hvarje mål, i hvars slutliga pröfning han deltagit, dels ock sex kronor för hvarje rättens sammanträde, vid hvilket han varit tillstädes. Dessutom äro dispaschemålen nästan alltid af sådan beskaffenhet, att bisittarnes sakkunskap är af vikt för tvisternas riktiga bedömande, under det att i de flesta fall de handelskunniges insikter antingen alldeles icke eller ock i ringa grad skulle behöfva tagas i anspråk för handelsmålets rättvisa afgörande. Följden häraf blefve, att rättegångskostnaderna i dessa mål ofta skulle ansenligt fördyras utan nytta för parterna. Den möjlighet kan till och med icke anses vara utesluten, att kändeparter i handelsmål understundom med full insikt därom, att målets beskaffenhet icke kräfde handelskunniges medverkan, äskade målets handläggning af sammansatt rådstufvurätt endast i syfte att tillskynda vederparten skada i form af förpliktelse för honom att godtgöra de sakkunnige för deras besvär och tidspillan.»

8 §.

Justitierådet *Thollander* anförde:

»Kommitterade hafva utgått från den förutsättning (se motiven pag. 42) att de handelskunniga ledamöternas tjänstgöring skulle ordnas på visst angifvet sätt »dock med rätt för ledamot att, då svårighet mötte för hans inställelse, låta inkalla suppleant». Denna uppfattning har fått uttryck i § 8: »skulle vid något rättegångstillfälle handelskunnig ledamot uteblifva» etc.

För min del håller jag före, att, därest handelskunnig ledamot, i olikhet med de öfriga ledamöterna i rätten, skulle för sitt uteblifvande från rätten kunna åberopa allenast, att han ansåg svårighet möta för sin inställelse eller med andra ord saklöst kunna uteblifva utan laga förfall, skulle hela institutionens anseende lida betänkelig skada. Det föreslagna stadgandet om befogenhet för rätten att för visst tillfälle

utse handelskunnig ledamot i den uteblifnes ställe har visserligen sin motsvarighet beträffande nämndemän, men enligt min åsikt bör den nu föreslagna institutionen erhålla den fasta organisation och ansvarigheten hos ledamöterna vara sådan, att ett stadgande sådant som det föreslagna icke bör vara behöfligt.»

Justitierådet *Lindbäck* yttrade:

»Vid 2 § har jag redan uttalat min åsikt angående nödvändigheten däraf, att lagen icke genom någon tvetydighet i affattningen gifve stöd åt den mening, att de handelskunnige ledamöterna ägde utan laga förfall afhålla sig från tjänstgöring, hvilket naturligtvis också skulle gälla suppleanterna. Om första punkten i 2 § omredigeras i den af mig antydda riktning och således för de handelskunnige komme att klart framstå, att lagen endast godkände laga förfall såsom ursäkt för uteblifvande, torde suppleanterna icke särdeles ofta behöfva tillkallas. Skulle den suppleant, som enligt gällande indelning till tjänstgöring vore i tur att träda i stället för handelskunnig ledamot, också vara af förfall hindrad att inställa sig, borde för ett sådant sällsynt fall någon af de andra suppleanterna, oberoende däraf, att hans tjänstgöringstur ej vore inne, hafva skyldighet att tjänstgöra. Genom en sådan anordning lærer behof knappast uppstå att vid något rättegångstillfälle till bisittare utse annan handelskunnig man, i följd hvaraf 8 § synes saklöst kunna uteslutas.

Anser man emellertid en föreskrift i paragrafens syfte icke kunna undvaras, hemställer jag, på grund af hvad jag ofvan anfört, att åt sagda föreskrift måtte gifvas ungefär följande lydelse:

»Är vid något rättegångstillfälle handelskunnig ledamot af inträffadt förfall hindrad att tjänstgöra, varde suppleant tillkallad; har jämväl denne förfall, äge rätten utse annan handelskunnig man att vid det tillfälle göra tjänst i rätten.»

9 §.

Justitierådet *Grefberg* yttrade:

»Första stycket af förevarande § synes böra undergå någon jämkning i redaktionen, ity att dess nuvarande affattning innebär, att, i fall käranden begärt, att handelskunnige ledamöter skola deltaga i behandlingen af mål, som i anseende till sin beskaffenhet pröfvas vara hänförligt till brottmål, rätten skall förordna, att den under målets vidare behandling skall vara sammansatt såsom för tvistemål i allmänhet är stadgadt.

Enär beslut om att ett mål skall handläggas såsom handelsmål kan föranleda målets öfverlämnande till annan afdelning af rätten, samt den föregående handläggningen härigenom i viss mån icke medför motsvarande nytta, bör ej svaranden medgifvas ovillkorlig rätt att först efter en tidsödande handläggning invända, att målet skall behandlas såsom handelsmål, utan synes föreskrift böra meddelas, att sådan invändning skall framställas, innan svaranden inlåter sig i gemäle å själfva saken. Då det emellertid kan inträffa, att svaranden först under den fortsatta handläggningen får anledning yrka, att handelskunnige skola deltaga i dess behandling, torde med hänsyn härtill det öfverlämnas till rätten att pröfva huruvida invändning, som gjorts i enlighet med förslaget, men sedan svaromål afgifvits, kan vinna afseende.»

Justitierådet *Thollander* utlät sig:

»På samma sätt som domstolen enligt förslaget skulle äga att, oberoende af invändning, pröfva om ett mål, som företagits i den för handelsmål stadgade ordning, verkligen är af handelsmåls egenskap, borde enligt min åsikt domstolen äfven äga att, då ett mål företagits i vanlig ordning, ex officio pröfva, om målets beskaffenhet och vikt kräfver, att handelskunnige ledamöter böra i dess behandling deltaga.»

Justitierådet *Lindbäck* anförde:

»Bestämmelserna i denna § synas vara grundade på den förutsättning att parterna, käranden vid uttagande af stämning i ett handelsmål och svaranden i början af målets handläggning, böra kunna bedöma, om detsamma erbjuder sådana svårigheter af merkantil natur, att för dess behandling och afgörande erfordras medverkan af handelskunnige bisittare i rätten. Denna förutsättning torde emellertid icke sällan innebära ett allt för stort kraf på parternas omdömesförmåga, något, som isynnerhet måste gälla personer, hvilka idka minuthandel i ringare omfattning, äfvensom flertalet handtverkare, hvilka om än underkastade bokföringskyldighet och således hänförliga till köpmän i lagens mening dock i själfva verket väsentligen sakna köpmannamässiga insikter. Till och med domstolen, äfven om den vore förstärkt med handelskunnige ledamöter, torde, därest frågans afgörande vore lagd i dess hand, knappast redan vid rättegångens början i regel kunna träffa ett säkert urskiljande i frågan. Först på ett mera framskridet stadium af rättegången, sedan parterna blifvit i tillfälle att närmare utveckla sin talan samt förete handlingar och andra bevis till stöd för densamma, lærer det i allmänhet blifva uppenbart, huruvida handelskunniges biträde kräfves för ett rätt bedömande af tvisten. Men då skulle det, enligt förslaget, icke längre stå parterna öppet att påkalla domstolens sammansättning af lagfarne och

handelskunnige ledamöter. I det ovissa läge, hvori således före och vid rättegångens början frågan vanligen måste te sig för parterna, skulle de säkerligen ofta af försiktighet finna sig manade att i den ordning, lagen utstakar, göra framställning om handelskunniges deltagande i målets handläggning jämväl i fall, där särskild sammansättning af domstolen ej kunde anses behöflig. De handelskunnige, hvilka sålunda blefve tvingade att mången gång ändamålslost uppoffra sin tid till tjänstgöring i domstolen, kunde härigenom lätt förlora intresset för den nya institutionen och kanske till och med föranledas att betrakta hela lagreformen såsom väsentligen onödig. För min del håller jag före, att det egentliga och förnämsta syftet med den föreslagna lagen, eller att i och för vissa ur merkantil synpunkt mera svårlösta tvisters riktiga bedömande sätta domstolen i tillfälle att samarbeta med kunniga fackmän, säkrast skulle ernås på det sätt, att domstolen själf finge afgöra, när sakkunniga ledamöter borde tillkallas såsom bisittare, med parterna förbehållen rätt att i sådant afseende hos domstolen göra framställning. En dylik anordning skulle medföra den icke ringa fördel, att de handelskunniga ledamöterna i regel icke komme att onödigtvis besväras med tjänstgöring i rätten, hvarförutom betänkligheterna mot att sätta tiden för deras tjänstgöring till allenast två år och att befria dem från skyldigheten att mottaga omval torde hufvudsakligen förlora sin betydelse. Vidare skulle genom en dylik anordning de anledningar till dröjsmål med målets afgörande, som enligt förslaget skulle kunna yppas dels i följd af pröfning, om ett mål vore handelsmål eller icke, dels genom målets öfverlämnande från en afdelning af domstolen till en annan komma att försvinna.

Då käranden vid stämningens uttagande begärt att rätten skall sammansättas såsom i 1 § sägs, åligger det domstolen att vid målets företagande pröfva, om detsamma är att hänföra till handelsmål i lagens mening, af hvilken pröfning beror, huruvida omförmälda begäran skall bifallas. Enär domstolen naturligtvis icke utan vidare kan taga för god kärandens blotta uppgift om målets beskaffenhet, torde för fullgörande af den domstolen åliggande pröfning blifva nödigt, att svaranden höres i frågan eller åtminstone tillfälle lämnas honom att däri afgifva yttrande, helst med svarandens rätt instämmer, att, om tvisten icke är af handelsmåls natur, få densamma handlagd och pröfvad i den för tvistemål i allmänhet stadgade ordning. Möjlighet bör således beredas svaranden att undfå kännedom om kärandens ifrågavarande begäran, på det att svaranden må kunna vid målets företagande iakttaga inställelse i

det särskilda syfte att bevaka sin rätt i afseende å ordningen för målets handläggning. Jag hemställer därför, att i lagen måtte inflyta ett stadgande, gående ut därpå, att underrättelse om den utaf käranden gjorda begäran skall upptagas i själfva stämningen.

Under det att, enligt förslaget, domstolen, när den i anledning af kärandens förenämnda begäran har att pröfva frågan, om målet är af handelsmåls egenskap, skall vara sammansatt af lagfarne och handelskunniga ledamöter, synes förslaget icke kräfva en sådan sammansättning af domstolen, då den har att pröfva samma fråga i anledning af svarandens begäran, att domstolen skall under målets vidare handläggning bestå af lagfarne och handelskunnige medlemmar. Grunden, hvarför kommittén ansett domstolen böra under, såsom det vill synas, fullkomligt likartade förhållanden äga olika sammansättning, framgår icke ur motiven; och en tillfredsställande förklaring angående orsaken härtill har jag för min del icke kunnat utfinna.»

Justitierådet *Skarin* instämde i hvad justitierådet *Grefberg* anmärkt mot redaktionen samt biträdde, hvad justitierådet *Thollander* rörande denna paragraf yttrat.

10 §.

Justitierådet *Grefberg* anförde:

»Den i 1 § uppställda regeln, att handelskunnige skola deltaga i behandlingen af vissa tvister, som härröra från aftal emellan köpmän i och för deras rörelse, har i förevarande paragraf gifvits en utsträckning, som går vida därutöfver och som icke är med lagens syfte förenlig. Då den omständigheten att en tvistefråga är hänförlig till handelsmål icke i och för sig hindrar, att den handlägges och afgöres gemensamt med tvistefrågor af annan beskaffenhet, innebär förslaget en ovillkorlig rätt för part att få samtliga i ett mål instämnda påstående behandlade såsom handelsmål, så vidt något af dessa påstående, vare sig det framställts af käranden eller af svaranden, grundas på ett sådant aftal emellan köpmän, som i 1 § afses, och laga hinder ej möter för gemensam behandling af påståendena. En ringa och för den egentliga tvistens afdömande alldeles oväsentlig tvistefråga af handelsmåls egenskap kan sålunda föranleda, att handelskunnige deltaga i behandlingen af viktiga och invecklade frågor, som äro alldeles oberoende af deras fackkunskap. Ehuruval i fall arfvode skall gäldas af part till handelskunnig ledamot skäl ej torde föreligga till det antagande, att rättig-

heten att påkalla handelskunniges deltagande i måls behandling kommer att missbrukas, därest förslaget under denna paragraf godkännes, bör dock lagen ej tillstädja, att handelskunnige hafva säte i rätten vid behandlingen af tvister, som ej hafva något samband med merkantila bruk och plägseder emellan köpmän, i vidare mån än som för tillgodoseende af lagens syfte anses oundgängligen nödigt vid gemensam behandling af flera slags tvistefrågor. Då emellertid en bestämd regel i hvilka fall handelskunnige skola deltaga i sådan handläggning icke kan uppställas, men lösningen af frågan härom synes bero på beskaffenheten af den till handelsmål hänförliga tvisten och denna tvists förhållande till målet i sin helhet, torde det böra öfverlämnas till rätten att i hvarje fall, då gemensam handläggning af flera tvistefrågor skall äga rum och någon af dessa tvistefrågor är af handelsmåls egenskap, pröfva om rätten skall sammansättas på sätt i 1 § stadgas.»

Justitierådet *Thollander* yttrade:

»Jag delar till fullo justitierådet Grefbergs betänkligheter mot den här föreslagna regel och anser ett stadgande af alldeles motsatt innebörd vara principiellt riktigare. Emellertid torde bästa lösningen af frågan vara den af justitierådet Grefberg föreslagna eller att åt domstolen öfverlämna afgörandet om i förutsatta fall domstolen skall vara sammansatt så, som i 1 § sägs.»

Justitierådet *Lindbäck* utlät sig:

»På sätt justitierådet Grefberg redan erinrat, skulle, om förevarande stadgande antages, den nya lagen erhålla en långt vidsträcktare tillämpning, än som kunde anses förenligt med dess syfte. Så skulle exempelvis de viktigaste emellan köpmän uppkomna rättstvister, hvilka ej ägde något sammanhang med deras gemensamma affärsförhållanden, komma att, allenast svaranden kvittningsvis gjorde gällande ett obetydligt betalningsanspråk, härledande sig från något mellan parterna afslutadt handelsköp, behandlas och afgöras af rätten med dess för handelsmål föreskrifna sammansättning af blott två jurister jämte två lekmän. Jag anser följaktligen stadgandet icke kunna godkännas, utan förenar jag mig i det slut, hvori justitierådet Grefberg beträffande föreliggande paragraf stannat.»

Justitierådet *Skarvin* förenade sig med justitieråden Grefberg och Thollander.

Justitierådet *Herslow* delade de af högsta domstolens öfrige ledamöter redan uttalade betänkligheter mot stadgandet i förevarande para-

graf och ansåg det vara såväl med rättsteorien bättre öfverensstämmande som ock i praktiskt hänseende ingalunda förenadt med några afsevärda olägenheter att, när mål, som omfattade flera tvistefrågor af dels handelsmåls egenskap och dels annan natur, blifvit handlagdt af rätten med den sammansättning, som i 1 § förmälts, de handelskunnige ledamöterna skulle deltaga i den hufvudsakliga pröfningen af målet allenast, såvidt anginge tvistefråga af den förra egenskapen, och målet i öfrigt bedömas af domstolen med dess vanliga sammansättning.

11 §.

Justitierådet *Lindbäck* anförde:

»Denna paragrafs redaktion synes icke fullt tydligt återgifva den åsyftade meningen eller att i högre rätt icke må komma under pröfning vare sig frågan, huruvida handelskunnige ledamöter bort, på sätt som skett, deltaga i målets handläggning vid rådstufvurätten, eller frågan, huruvida icke sådana ledamöter rätteligen bort i handläggningen deltaga, fastän så ej skett.»

13 §.

Justitierådet *Thollander* yttrade:

»Det här föreslagna stadgandet synes mig innebära stora faror. Det är i hög grad antagligt, att rådstufvurätterna i de större städerna blefve öfverhopade af till dem hänskjutna handelsmål, och, utom olägenheten för parter att dragas från sitt personliga forum, måste äfven komma i betraktande att häraf skulle blifva en följd, att till vittnen återopade personer i många fall skulle nödgas underkasta sig långa och dyrbara resor.

Jag afstyrker därför hvad i denna paragraf föreslagits.»

Justitierådet *Lindbäck* anförde:

»I likhet med justitierådet *Thollander* anser äfven jag antagandet af ifrågavarande stadgande kunna medföra högst allvarsamma vådor. Det ligger i sakens natur, att de i våra förnämsta handelsstäder bosatta större köpmän, hvilka hafva sina kunder spridda snart sagdt öfver hela landet, skulle på allt sätt söka förmå kunderna att i slutsedlar och kontrakter förbinda sig att låta uppkommande tvister hänskjutas till behandling vid rådstufvurätterna i nämnda städer, hvarigenom de större

därstädes boende köpmännen bereddes uppenbara fördelar framför med kontrahenterna. De senare, hvilkas hela ekonomiska existens ofta vore beroende däraf, att de, såsom inom handeln är brukligt, finge åtnjuta viss tids anstånd med betalnings erläggande för af dem hos de större köpmännen inköpta varor, skulle gemenligen icke våga motsätta sig att ingå ofvan antydda förbindelse af fruktan att blifva beröfvade sagda betalningsanstånd. När sedermera stridigheter yppades rörande varornas beskaffenhet, priset därför, huruvida de blifvit i rätt tid levererade med flera dylika frågor, kan med fog befaras, att köparen af varorna, med hänsyn till de dryga kostnader, som skulle blifva förbundna med förande af rättegång å ort, långt aflägsen från hans hemvist, funne sig nödsakad att gifva efter för säljarens anspråk, äfven i fall, då dessa vore orättmätiga. Om emellertid process komme till stånd, skulle de utom ifrågavarande rådstufvurätters domvärjo boende parter och vittnen ofta blifva nödsakade att göra långa och dyrbara resor till rätten. Olägenheterna häraf kunde visserligen understundom mildras sålunda, att rådstufvurätten utställde vittnesförhör att äga rum vid domstolar å de orter, där bemålde parter eller vittnen vore boende, men härigenom skulle i viss mån uppoffras en af de fördelar, kommittén i motiven framhållit såsom förenad med de handelskunniges deltagande i rättsskipningen, nämligen gagnet för domstolens processledande verksamhet af deras närvaro i rätten, hvarjämte rättsskipningen för öfrigt skulle lida, om vittnesförhör i större utsträckning anordnades vid andra domstolar, enär dessa sällan besitta så säker kännedom om själfva tvisten, som erfordras för att kunna utfråga vittnena om alla de på saken inverkan omständigheter, rörande hvilka upplysning kunnat vinnas, om vittnesförhöret hållits vid den rätt, där saken är anhängig. Dessutom torde med skäl kunna antagas, att tillströmningen af handelsmål vid ifrågavarande rådstufvurätter blefve så betydande, att förstärkning af de lagfarne ledamöternas antal kunde blifva oundgängligen nödig, så framt dessa domstolar icke skulle sättas ur stånd att på ett tillfredsställande sätt handhafva rättsskipningen, i följd hvaraf en så beskaffad lagbestämmelse, som den i föreliggande paragraf föreslagna, knappast lär kunna meddelas med mindre stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Malmö dessförinnan bereddes tillfälle att afgifva yttrande öfver förslaget, hvilket, så vidt handlingarna utvisa, ej ägt rum. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt förenar jag mig med justitierådet Thollander i hans afstyrkande af förslaget i denna del.»

Förslag till lag om ändrad lydelse af 10 kap. 32 § rättegångsbalken.

Under förutsättning, att anmärkningen vid 13 § i förslaget till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål blefve gillad, afstyrkte justitieråden *Lindbäck* och *Tholander* förevarande lagförslag.

Högsta domstolens öfrige ledamöter lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet
Erik Ölander.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Kristiania slott måndagen den 6 mars 1905.

Närvarande:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve GYLDENSTOLPE,
Statsråden: RAMSTEDT,
BERGER,
MEYER.
Justitieråden: LINDBÄCK,
CLAËSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Berger anmälde i underdånighet högsta domstolens utlåtande öfver de genom Kungl. Maj:ts beslut den 13 maj 1904 till högsta domstolen remitterade, af särskilda kommitterade utarbetade förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål och till lag om ändrad lydelse af 10 kap. 32 § rättegångsbalken.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll yttrade departementschefen:

»Bestämmelserna i det förslag till lag om köp och byte af lös egendom, som nyligen blifvit af Kungl. Maj:t för Riksdagen framlagdt, torde vara ägnade att befordra en lagskipning, som öfverensstämmer med rättsuppfattningen, sådan den i det praktiska lifvet utvecklats sig. Beträffande handelsförhållanden lär emellertid, på sätt den kommitté, som utarbetat samma förslag, redan i underdånig skrifvelse den 20 oktober 1902 antydt, förenämnda syftemål icke kunna fullständigt

vinnas genom lagstiftning allenast på civilrättens område. För bedömande af mål, som röra förhållandet mellan köpmän i och för deras rörelse, fordras insikt om de för handeln säregna, ofta för olika orter, tider eller affärsbranscher skiftande förhållandena. Denna insikt har man inom rättsskipningen hittills sökt vinna genom vittnens och sakkunniges hörande. För inhämtande och bedömande af det material, som sålunda kan vinnas, är det emellertid af vikt, att sakkunskapen linnas representerad inom domstolarne. I öfverensstämmelse med traditionerna här i landet, där lekmannelementet sedan gammalt varit i domstolarne användt, och med tillgodogörande jämväl af erfarenheten från utlandet innehåller det förra af de nu granskade lagförslagen, att rådstufvurätterna i våra tre största städer vid behandling af vissa mål, hvilka företrädesvis ansetts kräfva merkantila insikter, skola sammansättas af ett lika antal lagfarne och handelskunnige ledamöter.

Denna organisation, som här i landet närmast har sin förebild i underrättens sammansättning vid behandling af dispachemål, står i det stora hela i öfverensstämmelse med motsvarande lagstiftning i våra grannländer Danmark, Norge och Tyskland, om än därstädes, då handelsmål af domstolar med särskild organisation handläggas, icke mer än en lagfaren ledamot sitter i rätten. Ej heller i dessa länder är organisationen genomförd i alla underrätter eller förekommer den öfverhufvud i högre instanser. Dessa inskränkningar i lekmannelementets användning synas öfverensstämma med sakens natur. Det är nämligen tydligt, att man icke å alla orter kan finna en så stor och så skolad handelskår, att lämplige handelskunnige ledamöter kunna därur uttagas, liksom naturligen tvistefrågornas sakliga utredning, vid hvilken de handelskunnige ledamöternas medverkan företrädesvis är behöflig, egentligen är förlagd till underrätterna, hvarföre det handelskunniga elementet kan i öfverrätterna bättre undvaras.

I Danmark och Tyskland är denna organisation sedan längre tid genomförd och har där, enligt hvad allmänt erkännes, verkat på ett tillfredsställande sätt. All anledning förefinnes, att den äfven här i landet skall motsvara sitt ändamål. Hvad behovet af ett lekmannelement vid handelstvisters afgörande angår, torde detta behof i Sverige snarare vara större än mindre än i utlandet. På grund af beskaffenheten af vår rättegångsordning tillkallas de sakkunnige, som i ett eller annat hänseende skola höras, hos oss i regel icke af rätten utan af parterna. Såsom ganska naturligt är under sådana förhållanden, utfalla de sakkunniges utlåtanden ofta sins emellan stridiga, hvarföre den pröfning, som tillkommer domstolen, blifver så mycket svårare.

I våra dagar hör man understundom den åsikten uttalas, att domstolar och ämbetsmän, med all den oväld och de insikter som utmärka dem, skulle i ett eller annat hänseende visa ensidighet eller åtminstone en åskådning, som ej fullt öfverensstämmer med det praktiska lifvets kraf. Om än denna åsikt må vara till större delen ogrundad och oftast beroende på missförstånd, torde icke något bättre medel finnas till dylika påståendens undanrödjande än en anordning, sådan som den föreslagna, hvilken bereder jurister och lekmän tillfälle att utbyta tankar och erfarenheter under samverkan för rättvisans upprätthållande.

Det synes välbetänkt, att specialdomstolar, som hafva till uteslutande uppgift att afgöra handelsmål, icke inträttas, utan att, på sätt kommitténs förslag innebär, de handelskunniga ledamöterna taga plats i de vanliga domstolarna. Genom denna anordning förebygges den möjlighet, att vid handelsmålen afdömande utvecklas en från allmänna rättsgrundsatser skild praxis. Härförutom skulle upprättandet af särskilda domstolar medföra fara för tidsutdräkt i de fall, då fråga uppstode huruvida ett mål vore af handelsmåls egenskap eller icke, emedan en sådan fråga kunde föranleda ett måls afvisande från den domstol, där det blifvit anhängiggjort. Detta kan enligt förslaget ej inträffa. Uppkommer fråga huruvida ett mål är att hänföra till handelsmål, kan däraf endast föranledas ett beslut om ändring i domstolens sammansättning. Detta beslut kommer att genast gå i verkställighet om den eller de personer, som skola inträda i domstolen, finnas tillstädes. Eljes blifver för beslutets verkställande endast ett enda och kort uppskof nödvändigt.

Medan jag sålunda i likhet med högsta domstolens fleste ledamöter icke har något att invända emot förslagets hufvudgrunder med afseende å ifrågavarande domstolars sammansättning, hyser jag däremot betänkligheter emot förslaget, såvidt det innefattar en utsträckning af parters rätt att bestämma öfver domstolarnes behörighet. I 13 § af lagförslaget har kommittén upptagit en bestämmelse af innehåll, att aftal, hvarigenom till någon af de ifrågavarande tre rådstufvurätterna komme att hänskjutas en enligt lag till annan domstol hörande tvist af handelsmåls egenskap, skulle vara bindande. Vid förslagets granskning inom högsta domstolen hafva två justitieråd häremot anmärkt, bland annat, att bestämmelsen innebure stora faror, enär den samma kunde medföra olägenheter dels för de svarandeparter, som droges från sitt personliga forum, dels för nämnda rådstufvurätter, som möjligen blefve öfverhopade af till dem hänskjutna handelsmål. Till stöd för denna åsikt har anförts, att det låge i sakens natur, att de i våra förnämsta handelsstäder bosatta större köpmännen, hvilka hade sina

kunder spridda snart sagdt öfver hela landet, komme att på allt sätt söka förmå kunderna att i slutsedlar och kontrakter förbinda sig att låta uppkommande tvister hänskjutas till rådstufvurätterna i nämnda städer, hvarigenom de därstädes boende köpmännen bereddes uppenbara fördelar framför medkontrahenterna. De senare, hvilkas hela ekonomiska existens ofta vore beroende däraf, att de, såsom inom handeln är brukligt, finge åtnjuta viss tids anstånd med betalnings erläggande för af dem hos de större köpmännen inköpta varor, skulle gemenligen icke våga motsätta sig att ingå ofvan antydda förbindelse af fruktan att blifva beröfvade sagda betalningsanstånd. Kommittén, som uppmärksammat dessa befarade missförhållanden, har icke tillagt dem afgörande vikt, på den grund att konkurrensen mellan köpmännen ansetts skola komma att förhindra ett alltför allmänt bruk af ifrågasvarande öfverenskommelser, hvarföre man kunde förvänta, det endast tvister af den beskaffenhet, att nyttan af de handelskunniges deltagande i deras afgörande framstode med synnerlig styrka för båda parterna, blefve till dessa rådstufvurätter hänskjutna. Då emellertid sistnämnda begränsade syfte torde kunna uppnås redan under nu gällande lagstiftning, hvilken icke medgifver en domstol att utan invändning från svarandesidan afvisa en enligt lag till annan domstol hörande tvist af ifrågasvarande slag, och då det ej lärer kunna beräknas, huruvida icke den föreslagna bestämmelsen skulle lända till en öfverflyttning i stor skala af mål på ett fåtal rådstufvurätter, har jag ansett bestämmelsen böra ur förslaget utgå, i följd hvaraf den af kommittén väckta frågan om ändring i 10 kap. 32 § rättegångsbalken torde förfalla.

Vid förslaget 2 § halva två justitieråd hemställt, att i lagen måtte antydast, det handelskunnig ledamot endast på grund af laga förfall ägde uteblifva från rätten; och detta syfte borde kunna vinnas genom att i öfverensstämmelse med 314 § sjölagen i lagtexten utmärka, att suppleanter utsåges i ändamål »att, vid inträffadt förfall för de handelskunnige ledamöterna, träda i deras ställe». Af förslaget framgår emellertid, att en bestämd indelning af de handelskunnige ledamöternas tjänstgöring skall äga rum äfvensom att frågor om ledighet för dessa skola handläggas i samma ordning som beträffande rådmän. Det torde då vara själfallet att en handelskunnig ledamot, som utan beviljad ledighet eller eljest inträffadt förfall uteblir, när det är hans tur att tjäns göra, är underkastad ansvar för tjänstefel. Något förtydligande i nu antydda riktning torde alltså ej vara erforderligt och ej heller lämpligen kunna på angifvet sätt äga rum, då i den indelning till tjänstgöring, som af rätten uppgöres, suppleanterna kunna tagas i anspråk icke allenast vid tillfälliga förfall för de ordinarie

ledamöterna utan äfven för den semester, som regelmässigt bör beredas dessa under sommarmånaderna. Emellertid kan det undantagsvis inträffa, att förfall samtidigt inträder för så många ledamöter och suppleanter, att rätten icke kan bibehållas domför, om ej andra än de af stadsfullmäktige valde ledamöterna och suppleanterna finge anlitas. Med anledning häraf har i 8 § föreslagits, att rätten, i händelse handelskunnig ledamot vid något rättegångstillfälle skulle uteblifva och suppleant icke kunna tillkallas, skall äga utse en handelskunnig man att vid det tillfället träda i den uteblifnes ställe. Att, på sätt två justitieråd ifrågasatt, utesluta detta stadgande, anser jag mig icke kunna tillstyrka.

Vid 9 § har inom högsta domstolen anmärkts, att, på samma sätt som domstolen enligt förslaget skulle äga att, oberoende af invändning, pröfva, om ett mål, som företagits i den för handelsmål stadgade ordning, verkligen är af handelsmåls egenskap, borde domstolen, då ett mål företagits i vanlig ordning, äfven utan invändning äga att pröfva, om målets beskaffenhet och vikt kräfver, att handelskunnige ledamöter i dess behandling deltaga. Emellertid synes det knappast lämpligt, att, på sätt denna anmärkning innebär, åt domstolen inrymma befogenhet att efter omständigheterna pröfva, huruvida tillkallande af handelskunnige ledamöter skall äga rum eller icke. Då domstolen enligt förslaget har att utan appell afgöra frågan om sin sammansättning, synes behovet af en fast regel för denna frågas bedömande vara af stor betydelse.

I 10 § af förslaget har uppställts den regel, att, när flera tvistefrågor skola handläggas gemensamt och någon bland dem är af handelsmåls egenskap, rätten skall sammansättas så som för handelsmål i lagförslaget föreskrifves. Häremot har i högsta domstolen anförts, att åt den i 1 § uppställda regeln, att handelskunnige skola deltaga i behandlingen af vissa tvister, som härröra från aftal emellan köpmän i och för deras rörelse, genom förevarande paragraf gifvits en utsträckning, som ginge vida därutöfver och icke vore med lagens syfte förenlig, samt att en ringa och för den egentliga tvistens afdömande alldeles oväsentlig tvistefråga af handelsmåls egenskap sålunda kunde föranleda, att handelskunnige komme att deltaga i behandlingen af viktiga och invecklade frågor, som vore alldeles oberoende af deras fackkunskap. Med anledning häraf hafva högsta domstolens fleste ledamöter föreslagit, att rätten i det fall, som här afses, skulle äga efter omständigheterna pröfva, om den skall erhålla särskild sammansättning. Ett justitieråd har ansett, att de handelskunnige ledamöterna borde del-

taga i den hufvudsakliga pröfningen af målet, allenast såvidt anginge tvistefråga af handelsmåls egenskap, och målet i öfrigt bedömas af domstolen med dess vanliga sammansättning. Härvid är till en början att beakta, att det måste anses vara rättens skyldighet att från ett handelsmål utsöndra sådana frågor, hvilka därmed icke äga samband. Vidare är att märka, att tvistefrågor, som äro att hänföra till handelsmål, alltid afse rättsförhållanden, som uppkommit mellan köpmän, och att tvisten således kommer att stå emellan parter, som äro köpmän eller deras rättsinnehafvare. Det ligger då i sakens natur, att de i ett handelsmål inblandade tvistefrågor, hvilka icke i och för sig äro af beskaffenhet att enligt 1 § vara att till dylikt mål hänföra, oftast äro af den natur, att deras bedömande icke kan förlora därpå, att merkantila insikter förefinnas inom domstolen. I hvarje fall är äfven det juridiska elementet där väl representeradt. Icke heller synas de inom högsta domstolen föreslagna utvägarna till frågans lösning fullt tillfredsställande. Såsom förut påpekats, måste det möta betänkligheter att låta domstolen själf efter omständigheterna bestämma öfver sin sammansättning. Ännu mindre torde vara lämpligt, att åt domstolen gifva en växlande sammansättning vid bedömande af frågor, som sins emellan äga sammanhang.

I öfrigt hafva de inom högsta domstolen framställda anmärkningar, om hvilka ett flertal af högsta domstolens ledamöter förordat sig, blifvit iakttagna; och får jag med afseende å de ändringar, som sålunda vidtagits i 1, 2 och 3 §§ af förslaget, åberopa de skäl, som inom högsta domstolen anförts.»

Sedan departementschefen härefter uppläst i enlighet med det nu afgifna yttrandet affattadt förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål, hemställde departementschefen i underdånighet, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition för Riksdagen till antagande framläggas.

Justitierådet Lindbäck åberopade hvad han vid ärendets behandling i högsta domstolen anförde.

Statsrådets öfrige ledamöter tillstyrkte bifall till departementschefens hemställan;

och täcktes med bifall till denna hemställan Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten förordna, att till Riksdagen skulle aflätas nådig proposition i ämnet af den lydelse, bilaga B. till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Erik Ölander.